

VI MØDES I RITUAL- ERNE

DANSER MED BJØRNE

Den parfumerede røg fra urterne kradsede i min hals. Mørket var ved at falde på, og varmen fra bålet skabte en lun boble omkring os. Vi havde ventet i timevis, men nu skete der endelig noget. Forventningerne steg, og vi rettede vores opmærksomhed mod bålet. Langsomt og vuggende nærmede de sig. Bjørnene. Der var ti. De kom ud fra krattet på den anden side af pladsen med retning mod os. Nogle brølede og viste deres styrke, mens andre luntede tavst. De drejede fra og dannede en kreds omkring bålet.

De dansede og dansede mere og mere intenst. Min ryg føltes stiv af at sidde stille så længe i den stjerneklare aften, da vi endelig rejste os og gik ned mod det knitrende bål. Vi dannede en kreds uden om bjørnene, og de vendte sig og inviterede nogle af os til at tage fat i pelsen på ryggen og følge med to omgange rundt om bålet. Et ansigt smilede venligt til mig under bjørneskindet. Det var Miguel, som jeg havde talt med tidligere på dagen. Jeg tog forsigtigt fat i pelsen på hans ryg og fulgte efter ham med små, hoppende skridt, så jeg ikke kom til at træde på en bagpote.

Jeg var til bjørneceremoni i chumashfolkets re-

servat i Santa Ynez i det sydvestlige Californien. Den åndelige leder havde udlevet sin drøm om at bygge en arena til ceremonier bag sit *trailer park*-hus med sin del af pengene fra det kasino, som åbnede på reservatet i 2003. Hun havde omdannet den frodige baghave til et spirituelt center med altre, ikoner og statuer fra forskellige indfødte traditioner, men også fra katolicismen og buddhismen.

Det beskedne hus mindede om, at fattigdom og hårde tider kun lå ét årti tilbage, men på denne lune aften i juni myldrede haven med mennesker, og der var stærke følelser på spil. Nogle græd og gennemlevede personlig sorg, mens andre var opslugt af at tilbede guder, helgener og forfædre.

Overalt i verden og til alle tider har vi udført den slags ceremonielle sammenkomster til ære for både ånder og ideologier. Oftest i anledning af årstiders skiften eller sociale begivenheder som ægteskab eller krig. Dermed er ritualer én af menneskets ældste og mest sejlivede former for samarbejde.

FRA JEANS TIL SKØRT

Overalt på jorden investerer mennesker deres ressourcer i at bygge templer, kirker og moskeer. Vi bruger vores dyrebare tid og surt tjente skillinger på pilgrimsfærd, bryllupper og nytårsfejring, og den form for ritualer er vigtige, blandt andet fordi de sætter mennesker i stand til at samarbejde. Ritualer er nemlig udstillingsvinduer for et samfunds kulturelle

normer, og gennem normer skaber vi rammerne for, hvordan vi kan koordinere vores kræfter.

Ritualer er fulde af regler, som vi må overholde, hvis det skal gå godt. Ifølge den amerikanske religionsantropolog Roy Rappaport er rituallets logik, at vi sammen genskaber og styrker kulturens normer ved at overholde reglerne. Nogle regler afspejler normer meget tydeligt, mens andre kan virke tilfældige eller ligefrem meningsløse. Og faktisk er det tit de regler, der virker mest meningsløse, som det er vigtigst at overholde, for når vi bruger energi på at overholde meningsløse regler, viser vi hinanden, at vi gør tingene på netop vores måde.

Sådan er det også i bjørneceremonien, der fordrer respekt for forfædrene, dyrene og jorden. Vi holder jorden i balance, så længe vi respekterer, at hvert væsen har sin plads i universets orden. Derfor ærer vi stammens ældre i tale og handling, derfor viser kvinder respekt ved at skifte fra jeans til lange skørter, og derfor må du - hvad end du gør - ikke overtræde linjen i græsset lige dér.

For når vi overholder regler, fortæller vi andre, at vi investerer i fællesskabet. Vi bruger tid på at deltage, vi er omhyggelige med ikke at overtræde linjen i græsset, og måske investerer vi endda i kostbart udstyr såsom smykker med bjørnemotiv og vildlaks til ofring i bålet. Det er dyrt at deltage i ritualer, og derfor kan vi stole på hinanden som samarbejdspartnere.

De indfødte folk i Californien har siden 1960'erne været i gang med et omfattende og ambitiøst sam-

arbejde: De genetablerer deres oprindelige kulturer, som blev fortrængt af først europæiske og siden amerikanske kolonister fra 1769 og frem. I *Handbook of North American Indians* fra 1978 har etnohistorikeren Robert F. Heizer redigeret en række artikler om 60 af områdets oprindelige folk.

De giver indtryk af, hvordan epidemier såsom mæslinger, kopper og dysenteri samt systematisk diskrimination havde uhyggelige menneskelige omkostninger. Hundredtusinder af chumashere, yokutsere og ohlonere døde, mens andre assimilerede sig i den nye befolkning for at overleve. Og deres kulturer smuldrede.

SALVIE, LAKS OG HONNING

I dag arbejder californiske folk sammen på tværs af stammer om at undersøge de første franciskanermunkes historiske optegnelser og den lingvistiske dokumentation fra de tidlige 1900-talsetnografer som John P. Harrington, der gør det muligt for de nulevende at forstå forfædrenes kulturer og puste liv i dem igen. Der er dog ét afgørende problem i samarbejdet: Alle er uenige om stort set alting.

Uenighederne handler om, hvordan de skal forstå og bruge oplysninger om traditionerne fra kolonimagtens historiske kilder, for de er nemlig ofte forfattet med bestemte politiske mål for øje. Det kunne være at holde styr på de sociale relationer mellem døbte og udøbte indianere eller at beskrive de skikke,

som missionærer anså for det rene djævelskab og derfor ønskede at udrydde.

Vi ved således, at de indfødte praktiserede helbredelsesdansen, fordi broder José Señan omkring 1800 nedskrev i skriftevejledningerne, hvordan munkene kunne spørge ind til de ritualer, som var uacceptable for en katolik. Munkenes ærinde var at finde en bod for synden, men selve dansens indhold interesserede dem ikke. Og selv om etnografiske kilder fra omkring 1900 indeholder teksten til en sang, mangler den information om melodi, instrumentering og den sociale kontekst, som sangen blev brugt i hundrede år tidligere. Brudstykkerne er heller ikke tidssvarende i forhold til livet i Californien i dag, så chumasherne må omfortolke dem, så de passer til deres hverdag med supermarkeder, énfamiliehuse og uddannelsessystemer.

Uenighederne er komplekse, fordi det kan være svært at afgøre, hvornår nulevende chumashers brug af de historiske kilder er rigtig - autentisk - i forhold til forfædrenes kultur og meningsfuld i et globaliseret markedsøkonomisk samfund.

Spørgsmålet om kulturel autenticitet går igen hos oprindelige folk overalt i verden. Det bliver bare sat på spidsen i den hurtigt voksende californiske befolkning. Siden staten blev indlemmet i USA i 1850, er 40 millioner mennesker fra hele verden flyttet til det milde og lune klima med næsten endeløs landbrugsjord, som i dag omkranser Hollywoods drømmefabrik og de innovative techgiganter i Silicon Valley.

Selv om kulturkampen splitter de indianske

samfund, er traditionerne alligevel så vigtige for de enkelte stammer, at de har brug for at kunne arbejde sammen om at genetablere dem. Og i lige præcis bjørneceremonien mødes selv indædte modstandere. I den spirituelle leders baghave kunne deltagerne derfor også udstille deres engagement i sagen ved at investere både ressourcer og følelser. De ofrede tørret salvie, laks og honning i bålets flammer med tårer, opkast og rystende hænder. Og de investerede deres sociale identitet i samarbejdet gennem fortællingen om bjørnenes forvandling.

Når jeg talte med deltagerne, havde de dog hver deres version af, hvordan danserne blev forvandlet til bjørne. Nogle fortalte, at de pludselig blev til rigtige bjørne for øjnene af dem; andre, at de godt vidste, det lød skørt, men at de virkelig opfattede danserne som bjørne. Fortællingerne fungerede som en slags vidnesbyrd om, at ritualet var vigtigt for dem.

To chumasher i arenaen i baghaven var måske dybt uenige om, hvordan en bestemt sang fra kilderne skulle bruges. Men samtidig var de fuldstændig enige om, at danserne forvandlede sig til bjørne. Og når de deltog i ritualet sammen, fik de hver deres fortælling om en oplevelse, de havde delt. På den måde etablerede de en fælles reference, som var vigtigere end stridighederne, og som de kunne trække på i deres arbejde med sammen at genskabe forfædrenes kultur.

EN VOLLEYBALL VED NAVN WILSON

I sin bog *The Interpretation of Cultures* fra 1973